

מראי מקומות- קידושין ל"ה

ההיקש להכריע, דאית לן למגמר שהז"ג פטור מתפילין, ושאינן הז"ג חייבות נלמדים ממורא.

(ג) אלא למ"ד תפילין מ"ע שלא הזמן גרמא, מאי איכא למימר- פרש"י, א"כ איפכא איכא למילף, דשלא הזמן גרמא נשים פטורות. וע' בריטב"א שהביא ממי שפי' דלר"מ באמת נשים חייבות בתפילין, וכ' דלא נהירא, דא"כ מאי קו' הגמ', אדרבה, נמצא דגם לדידי' יש ללמוד דנשים חייבות במ"ע שלא הז"ג, וממילא פטורות ממעשה הז"ג, ויהי' כל המח' רק לענין תפילין, ולא לענין שאר מצוות, והגמ' משמע דלגבי שאר מצוות הי' ק'. ולכן פי' כרש"י דאף ר"מ ס"ל דתפילין הוקש לתורה, ונשים פטורות, ולכן לכאור' יש ללמוד דנשים פטורות ממ"ע שלא זמן גרמא, ואדרבה, חייבות בזמן גרמא.

(ד) השה הכתוב אשה לאיש- כ' התוס' הרא"ש דזהו רק היכא דכתי' הפרשה בלשון זכר, אז אמרי' דלמדין מכאן דהשה הכתוב אשה לאיש, וכו', אבל היכא דכתי' בפירוש "איש", אז עדיין צריכין ריבוי מיוחד לרבות נשים בכה"ג (וכמו דמצינו לענין מורא אב ואם).

(ה) לכל עונשים שבתורה- פרש"י, "ולאויין עונשין מלקות הן". ופי' התוס' הרא"ש, דכוונתו לפרש דמה דאי' במתני' דאשה מוזהרת בכל לאויין, נלמד מכאן, דכיון דלאויין הן מחייבי מלקות, והתורה השה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, א"כ ע"כ היא מוזהרת בלאויין ג"כ. אלא דהק', דא"א לומר דזהו המקור ללאויין, דהא בהמשך הגמ' אמרי' דאי' אשמעינן קמייתא, היינו משום דמשום כפרה חס רחמנא עלה [ולא ביאר קו', ואולי ס"ל דמלקות אינו נקרא כפרה, וצ"ע]. והוא פי', דבאמת קרא זו לענין חטאת קמיירי, אבל כיון דאנו רואין שהיא אי' בחטאת, ובדינין, וההורגה חייב מיתה, א"כ מסתמא י"ל דהאי קרא מיירי בכל עונשין שבתורה, בין דאית בהו חטאת, בין דלית בהו חטאת. וע' במנחת חינוך (ח', ד'), דכ' דלכאור' יוצא מזה דאשה

(א) משום דהו"ל ת"ת ופז"ר ב' כתובים הבאים כא'... הניחא למ"ד אין מלמדין, אבל למ"ד מלמדין מא"ל- ק', הא איכא גם מילה, דהוה מ"ע שלא הזמן גרמא ונשים פטורות, וא"כ לימא שיש ג' פסוקים הבאים כא', דלכ"ע אין מלמדין. כן הק' המהרש"א (על תוד"ה משום), וכ' "ויש ליישב... כיון דמילה לא שייכא באשה, לא שייכא בב' כתובים ולא בשלשה כתובים". [ואין ברור כוונתו בזה, הרי אם הסברא דב' כתובין הבאים כא' אין מלמדין הוא משום דלמה כ' התורה שניהם, וע"כ משום דאין מלמדין להדדי, א"כ אדרבה, ודאי לא הי' התורה צריך לכתוב דאשה פטורה ממילה, ויכולים ללמוד מק"ו מת"ת ופז"ר, דשייכה למצוות אלו, ומ"מ פטרה התורה, כ"ש מילה, דאינה שייכה כ"כ למצוות מילה (אף דודאי יכולה להתחייב למול בנה, אבל אינה כ"כ שייכה להמצוה), ומהא דמיעטה התורה במילה, ראי' הוא דאין ללמוד מת"ת ופז"ר, וצ"ע]. וע' ברמב"ן (לד':) שהק' דלימא דשלוח הקן (דכתיב ב' אריכות ימים, וגם נשי בעי חיי) ומזוזה ומורא הוי ג' פסוקים הבאים כא', ות' דצריך מורא משום דאין סיפק בידה לעשות, וצריך מזוזה משום דה"א דהוקש לתפילין או לת"ת נולא ביאר למה צריך שלוח הקן, ולכאור' משום דס"ל דלמ"ד צריך ג' כתובין, היינו משום דס"ל שצריך ב' שיהיו מיותרים, ומתאים היטב עם מה שהבאנו לעיל מהשער המלך בביאור המח' אם ב' כתובים הבאים כא' מלמדין או לא. ואין לומר דכוונתו כהשלגל"מ דלקמן, דא"כ יש ליישב כן למזוזה ג"כ]. וע"ע בשלגל"מ (לד'). דהק' משלוח הקן, ות' דאין שום ייתור במאי דכתיב והארכת ימים, שהרי התורה הי' צריך לכתוב הברכה, ורק ממילא ידעי' מזה דנשים חייבות, ואי"ז ייתור כלל.

(ב) ומדמצות עשה שהז"ג נשים פטורות, מכלל דמ"ע שלא הז"ג נשים חייבות- הק' הריטב"א בשם אי' דקשיא לי' (וכזה הק' הרמב"ן לעיל לד:), הא לעיל, אע"ג דגמרי' פטור למעשה הז"ג, מ"מ היינו צריכין מקור להא דנשים חייבות במצוות עשה שלא הזמן גרמא. ומ"ש כאן דאמרי' דכיון דנלמד דפטורין ממעשה הז"ג, ממילא ידעי' דחייבות במ"ע שלא הזמן גרמא. ות' דכיון דלעיל ילפי' במה מצינו, א"כ אין לנו אלא מה שלמדין מהמה מצינו, ואין למדין חיוב מכלל פטור. אבל כיון דלמדין מהקישא, שמעי' דמאי דאתקש הוי כתפילין, ואידך דלא אתקש לא הוי כתפילין. עוד ת' הריטב"א, דאין למדין מההיקש לגמרי, אלא דכיון דהי' שייך ללמוד במה מצינו לחיוב או לפטור, בא

דמדכתיב אמה כבר הוא ראי' על האשה, והניח בצ"ע [ולכאו' דבריו תוס' סתומים ביותר לפי דבריו, וצ"ע].

(ט) כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה- כ' תוס' בשבועות (כ: ד"ה כל) דאף דבדרך כלל דרשי' לחומרא, כאן דרשי' לקולא משום דא"א לדרוש לחומרא לחייב נשים בהשחתה, שהרי לית להו זקן.

(י) איבעית אימא סברא, דהא לא אית להו זקן- הק' העצמות יוסף, הא מדאיבעית אימא קרא צריך קרא למעט נשים, ע"כ שייך במציאות שיש להן זקן. וביאר דאין כוונת הגמ' דאין שייך במציאות, אלא דכיון דפעמים רחוק הוא שיהי' להם זקן, א"כ שפיר י"ל דמדלית בהו (בפועל) האיסור השחתה, גם לית בהו האיסור הקפה, וע"ש עוד מש"כ בזה. וע"ע במש"כ הרמב"ם (ע"ז י"ב, ב'), דמה דאשה אינה מצווה בכל תשחית הוא משום דאין לה זקן. וכ' הכסף משנה דאף דהגמ' מסיק דלא כזה, כ' דהרמב"ם מקצר. והק' המשנה למלך, הא הרמב"ם סיים דכיון דזהו מקור ההיתר, א"כ עבדים חייבים בכל תשחית, שהרי אית להו זקן. ואיך למדין כן, הרי למסקנת הגמ' מה שאשה פטורה מבל תשחית הוי גזה"כ, וא"כ הול"ל דגם עבדים פטורים, והניח בצריך תלמוד. ומש"כ הלחם משנה דלחומרא אמרי' כן, תמה המל"מ, הרי למסקנת הגמ' לא קיים טעם זה כלל. וכ' החזון איש (אה"ע קמ"ח לסוגיין), דלאחר שמיעטה התורה מבל תשחית, ביאור המיעוט הוא דגילתה התורה דאין זה הזקן שעליו אמרה התורה לא תשחית. וא"כ, יצא למסקנת הגמ' דבאמת זהו טעם הפטור, דאין לה זקן, אלא דאי"ז מסברא חיצונה, אלא תורה חידשה. וכ' דלפ"ז מיושב קר' האחרונים על הרמב"ם כאן [ובאמת כדבריו משמע מדברי הכס"מ, שכו' שאין לסברא זו העמדה כי אם ע"י הג"ש, דמשמע דלאחר הג"ש הרי זהו באמת הסברא]. וכ' החזון איש דנפק"מ לענין סריס, דאם התורה גילתה זו הסברא לענין זקן אשה, א"כ גם לענין זקן סריס יהי' הדין כן. ודייק מהא דתניא דזקן אשה וסריס הרי הם כזקן לכל דבריהם לענין נגעים, ומשמע דלענין שאר דינים אשה וסריס שוים דוקנים אינם כזקן.

מוזהרת רק בלאו שיש בו מלקות, אבל בלאו שאין לוקין עליו, בלאו הניתק לעשה, או לאו שאין בו מעשה, לא תהי' מוזהרת. וע' במהרי"ט (לד. בתוד"ה מעקה), דנקט (ע"פ הגמ' כאן) דאין אשה מוזהרת בלאו שאין בו מלקות. אולם ע' בעצמות יוסף (שם) שכ' דכוונת תוס' שם, וכן רש"י כאן, הוא דבכל לאווין איכא עונש מלקות, ואף אם אין המלקות בידי אדם, עכ"פ בידי שמים [ולפי הפני יהושע בביצה שהבאנו לעיל (ל"ד), שנקט דנשים מוזהרות אף בלאו הבא מכלל עשה, פשוט דגם מוזהרות בלאו שאין בו מעשה וכדו'].

(ו) דבי חזקי' תנא, אמר קרא והמית איש או אשה, וכו'- הק' המקנה, ל"ל קרא להשוות נשים לאנשים לכל מיתות שבתורה, הא לכאו' קרא מפורש הוא, מהא דכתי' וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה, ולא יהי' אסון, ואם אסון יהי' ונתת נפש תחת נפש, אלמא דאפי' אם הרג אשה חייב מיתה. ות"י דתנא דבי חזקי' לשיטתייהו אזלי, דס"ל דמכוין להרוג את זה והרג את זה פטור, וא"כ ע"כ קרא מיירי שהרג חבירו (האיש), ואין ראי' כלל להמית אשה.

(ז) אבל הנך תרתי אימא לא, צריכא- הק' הריטב"א, עד כאן לא מצינו אלא למה לא אתיא חדא וחדא, אבל למה איננו יכולין ללמוד חדא מתרתי. וכ' דאה"נ, אלא כיון דליכא למדרש אמרי' דמלתא דאתיא במה מצינו טרח וכ' לה קרא (וע' בל"ד במה שהבאנו מהשער המלך בענין זה).

(ח) איש דבר מצוות אין, אשה לא- כ' תוס' דלאו דוקא דאשה אינה בר מצוות, שהרי אתקש עבד לאשה, לחייבו במצוות כאשה. והק' הרש"ש, הא תנן להדיא במתני' לעיל דנשים חייבות במצוות, והניח בקו'. וע' בדברות משה (נ', הע' מ"ד), שכ' דכוונת תוס' להק', איך שייך ששור ההורג אשה יהי' פטור מכופר, הרי מצינו דאף שור ההורג עבד ואמה חייב שלשים, ואשה לא גרע מעבד לענין מצוות. ות"י דכיון דאשה קילא מאיש לגבי שאר עניינים, ה"ה לענין כופר, ולא יהי' דומה לעבד, שיהי' חייב בכל המצוות אם נעשה בן חורין. וכ' דלפ"ז צ"ל דכוונת הגמ' דאם לא כתיב אשה ה"א דפטור על האשה, היינו דג"כ לא כתיב אמה בל' של עבד,

הקיימים נוכל זה דלא כפרש"י דפי' דכשמראה זה נטהר יש בה דין טהרה, ולפי' עדיין צ"ע הה"א של הגמ'.

(ד) **ומוציא אני את הקרחה שאינו אלא במקום שיער- דייק הרש"ש מהא דנקט הגמ' לשון זה ולא כ' דאינו אלא על הראש, דמשמע כשי' הנ"י דהחיוב דקרחה הוא גם בזקן.**

(ט) **וכי כתב עם קדוש בשריטה הוא דכתי' - הק' השלנל"מ, שריטה אמאי צריך לרבויה, הא כיון דלא כתי' בפרשה דכתי' ב' מיעוט דזכר, א"כ הו"ל ככל לאוין שבתורה דנשים מוזהרות, וריבוי ל"ל. ותי' משום דדמיא לגדידה, אלא שזו בשריטה ביד, וזה גדידה בכלי (ולכן ה"א דכיון דהתורה מיעט נשים מאיסור גדידה, א"כ ה"א איסור שריטה, ולכן צריך ריבוי).**

(טז) **קסבר איסי שריטה וגדידה אחת היא- ק', א"כ למה חילקן הכתוב, כ' התוס' רי"ד כדי לחייב עליו בב' לאוין. אולם ע' בלחם משנה (ע"ז י"ב, י"ג) דדייק מלשון הרמב"ם שם דכ' "לוקה", דמשמע דאינו לוקה אלא אחת. וכ' דזהו הרמב"ם לשיטתו, דכ' בספר המצוות (ל"ת קע"ט) שאין מרבין מלקות בעבור ריבוי הלאוין אלא היכא שהלאוין הן מאיסורין מחולקין, אבל היכא שהאיסור הוא א', אין ריבוי הלאוין עושה ריבוי מלקיות. וא"כ, י"ל דגם הרמב"ם מודה דעובר בזה ב' לאוין, כהתוס' רי"ד, רק דמ"מ אינו לוקה שנים (וע' תוס' בב"מ [סא. ד"ה לעבור] דכ' דכל המושג של "לעבור עליו ב' לאוין" הוא רק היכא דשייך לחייבו ב' מלקיות, להיפוך מדברי הרמב"ם).**

(א) **מדשני קרא בדבורי' - פי' המהרש"א, דאע"ג דלא כתיב הקפה בלשון יחיד, והדין הוא דגם הקפה הוא דוקא בשלו ולא בשל אשתו, זהו משום דאל"כ לא יהי' שום לימוד שייך מדשני קרא בדבורי'. וכ' הריטב"א דעיקר הדרשה הוא מדכתי' כל הפרשה בלשון רבים, ועכשיו כתי' לא תשחית בלשון יחיד, לכן שפיר דרשי' מזה זקנך ולא זקן אשתך. עוד כ' הריטב"א, דאין לומר דבא התורה לומר דאין הנשחת חייב אלא המשחית, ומשונה נקט לשון יחיד, דהא בבני אהרן כתיב ופאת זקנם בל' רבים, וגמרי' פאת פאת מבני אהרן, וא"כ ודאי הדין הוא דגם הנשחת חייב, וכמו במקיף וניקף.**

(ב) **הפסיק הענין- פרש"י, ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד, שיש הפסק בינתים, כגון לה יטמא. וכ' המקנה דרש"י בשי' ר' עקיבא אזיל, דס"ל דלה יטמא מצוה, דאם הוא רק רשות, כר' ישמעאל, א"כ שייך הרשות רק לאנשים, דרק כהנים זכרים אסורים באיסור טומאה. אע"כ קאי אמצוה, דנוהגת בין באנשים ובין בנשים. ולפי ר' ישמעאל, י"ל דקרחה הפסיק הענין. אבל לפי איסי לקמן דג"כ אמר הפסיק הענין, בזה צריך לומר דכוונתו דלה יטמא הפסיק הענין, וע"כ ס"ל כר"ע. והק' מכאן לשי' הרמב"ם (אבל ב', ו'), דס"ל דנשים פטורות ממצות טומאת קרובים (והראב"ד שם חולק עליו), דלדבריו מה הפסיק הענין לפי איסי דלקמן. וכ' דלפי הרמב"ם צ"ל דכוונת הגמ' לקמן הוא, דאי לאו הג"ש, ה"א דלה יטמא הפסיק הענין, ובאמת נשים חייבות במצות טומאת קרובים, אבל עכשיו דהג"ש מגלה דבאמת לא הפסיק הענין, שפיר י"ל דפטורים.**

(ג) **לטהרת נגעים- הביא בהערות הגרי"ש מהצפנת פענח לבאר הה"א, שהרי לגבי תגלחת כ' הראב"ד דשער על החוטם אינו צריך לגלח, דכיון דאינו בכל אדם, א"כ לא הוה דין שער ע"ז, והוה כשומא. וה"נ, כיון דדרכן שלא יהא להם, ס"ד דהוה כשומא בעלמא ולא יהא בה דין גילוח, קמ"ל. וע"ז הק' הגמ', דכיון דכבר גילתה התורה דיש בזה טומאת נגעים, א"כ הו"ל כשאר זקנים**